

PRILOZI

DOI: <https://doi.org/10.19090/arhe.2022.37.401-405>

STANISLAV ŠEGRT

METAFILOZOFESKE EKSPLIKACIJE: ILI, „KAKO METAFILOZOFIRATI?“

(Metafilozofija i pitanja znanstvene metodologije, radovi petog Okruglog stola Odsjeka za filozofiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020.)

Jedna od sklonosti filozofije je da se pita o svojoj prirodi, o sebi samoj, da se odnosi prema sebi kao ka svom predmetu. U navedenom aktu ona zauzima ‘meta-poziciju’ spram sebe. Ova metafilozofska sklonost filozofije nužno rađa niz problemskih tematika samorefleksije: na koje načine filozofija može govoriti o sebi samoj, koja sposobnost joj uopšte omogućava legitimnu, to jest, zadovoljavajuću meta-poziciju spram koje govori i koliko je ova meta-pozicija zaista validna i „objektivna” da bi pružila odgovore? Ovde se javlja i problem logičke mogućnosti posta-

vljanja navedenog pitanja i dodatno izranjaju slične problematike: s obzirom na šta se može pristupiti ovom pitanju, na koje načine se ono može shvatiti i kako se, uopšte, valjano može postaviti? Drugim rečima, jasna je ideja metafilozofije, odnosno, da je mogući način kako filozofija može da pita i govori o sebi samoj. Poznato je, dakle, ali zaista samo donekle, šta je ona, ali samo na osnovu ovoga nije jasno kako je ona moguća i ako jeste na koje načine konkretno.

Prihvatajući logičke predu-slove prema kojima su određeni

problemi filozofske samorefleksije opravdani, to jest da je metafilozofija moguća, te prihvatajući da čisto apstraktno pitanje „šta je to metafilozofija?“ ne vodi po sebi dalje od neplodnih apstrakcija, možda bi bilo suvislije pitati „na koje načine metafilozofija može biti?“. Pitanje metafilozofije se kroz istoriju nalazi na neprestano pomerajućim granicama onoga što bi bila filozofija te, implicitno, i na poljima drugih znanosti i njihovih metodologija. Stoga, da bi se dobio odgovor na preširoko pitanje „šta je to metafilozofija?“, odnosno „na koje načine metafilozofija može biti?“ preporučljivo bi bilo kretati se konkretnim putanjama primene same ‘filozofije filozofije’. Zbornik radova sa petog Okruglog stola Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta iz Zagreba održanog 7. decembra 2019. godine pod nazivom *Metafilozofija i pitanja znanstvene metodologije* obećava upravo takve konkretne putanje. Kroz sve konkretnije krugove

primene zbornik radova filozofa Okrugla stola postepeno obrađuje ovu temu.

Zbornik je podeljen na četiri tematske celine, te započinje u prvoj celini radom prof. dr sc. Borislava Mikulića *Lazareti metafilozofije: metafizika i metoda u autoterapijskim diskursima filozofije*. Autor daje uvodni istorijski pregled i nacrt sistematskog razumevanja pojma metafilozofija gde se ispituje njeno terminološko razumevanje uz osvrt na pojmove kao što su metafizika, metapsihologija kod Frojda, metakritika kod Hamana, Herdera i Adorna, te najzad termina metode kod Aristotela. Gore naznačena problematika ovde biva ispitivana. Da bi se odgovorilo i uopšte razumelo pitanje metafilozofije, ono se ispituje kroz istoriju s obzirom na njoj srodne metakoncepte, njen odnos sa poljima kao što su lingvistika i psihoanaliza; pokušava se razumeti opravdanost neologizma metafilozofija, zašto se ne kaže filozofija filozofije, kakav

konceptualno-istorijski teret donose ovakvi termini i kakve su njihove posledice s obzirom na filozofski diskurs uopšte. Iz maločas pomenu- tog, previše uopštenog, pitanja pokušava se sada napipati učvršćeniji kamen oslonac kao polje na kome bi se moglo nešto reći o tome „šta mislimo kad kažemo metafizika?”

U kontrastu sa prethodnim radom koji svoj sadržaj nalazi na polju evropske misli, rad izv. prof. dr sc. Gorana Kardaša pruža *Metafilozofske refleksije u klasičnoj indijskoj filozofiji*: na koji način istočnjački mislioci filozofskog sistema *nyāya* shvataju uticaj i odnos metode ka predmetu, te kako takvo shvatanje metode može povratno uticati na način kako se neko filozofsko mišljenje može konstituisati. Sistemski i istorijski pregled ovog filozofskog sistema eksplicira jasne znake metateorijskih uvida u prethodno napomenutom odnosu, što dodatno ukazuje na važan fokus

pitanja metodologije u metafilo- zofskom mišljenju.

Zbornik dalje nastavlja da utire put ka konkretnim razmišlja- njima o metafizici na način meta- metodskog rezonovanja. Nova tematska celina obznanjuje ovo time što rad prof. dr sc. Nadežde Čaćinović ispituje *Varijante redukcionizma* tako što propituje ideju shvatanja društva i njegovih kompleksnih struktura kroz redukovani digitalni obrazac, obrazac pukog praćenja rezultata u svakodnevici. Ovakvo neosvešćeno i puko praćenje rezultata onemogućava bogatstvo analognih fenomena kao sijaset mogućih shvatanja društva i njegovih struktura. Digitalni model je sistem rezultata bez kritičkog osvrta, a riznica analognih fenomena „nije ništa samo po sebi razumljivo i pouzdano”. Kritičko-teorijski gest koji je na delu navodi čitaoca da razmisli o tome kakva je pozicija i uloga filozofije s obzirom na normativne posledice instrumentalnog razuma.

Nit koja se provlači ispod vidljivih stranica ovog zbornika performativno dolazi do izražaja u radu doc. dr Gorana Rujevića *Filozofija u doba znanstvenog članka*. Razlog se sastoji u tome što autor nastoji da u formatu znanstvenog članka ispita upravo taj isti format u kojem vrši ispitivanje radi pronalaženja njegove pogodnosti za eksplikaciju akademsko-filozofske misli. Takođe, veoma značajno je to što se takvo ispitivanje implicitno bavi samom inherentnom metodom tog znanstvenog članka, te (meta) filozofska pozicija u kojoj se autor ovde nalazi baveći se ovom problematikom biva krajnje zanimljiva.

Posebna metodologija i redosled izlaganja radova kroz zbornik obznanjuju se najbolje, čini se, u nazivima poslednje dve tematske celine: *Protiv redukcionizma* i *Forme filozofije, forme života*, gde se tematika problema prirode metafizike i znanstvene metodologije polako

prebacuje na potpunu konkretnost individualnog istraživanja, odnosno puta istraživanja gde je u fokusu osoba, individua, kao konceptualni oslonac s obzirom na koji se istražuje, nasuprot preširokog i apstraktnog pitanja prirode metafizike. Time prof. dr sc. Lino Veljak eksplicitno propituje granice i mogućnosti metafizikog govora o redukcionizmu u tekstu *Metafizika i redukcionizam u metodologiji društvenih istraživanja*. Metafizički redukcionizam apsolutizuje jedan entitet, te se metodologija ograničava na spoznaju tog jednog entiteta. Konsekvence ovakvog gesta autor vidi u diskursu društvenih i humanističkih nauka gde postoji očekivanje kvantitativnih rezultata, što ide potpuno uz tezu gorepomenutog rada Nadežde Čaćinović.

Poslednja celina *Forme filozofije, forme života* svoj fokus eksplicitno daje konkretnom promišljanju metafizikog tematike. Rad dr sc. Mislava Žitka uključuje

razmatranje Kantovog eseja *Šta je to prosvetiteljstvo?* u kontekstu Fukoovih kasnijih predavanja o govermentalitetu i pareziji u tekstu *Upravljenje sobom i drugima*. Najkonkretniju artikulaciju metafilo-zofske tematike donosi nam prof. dr sc. Lade Čale Feldman u tekstu *Filozofija glume i njene granice* kroz razmatranje Kjerkegorovog teksta *Kriza općenito i kriza u životu glumice* u kontekstu filozofije pozorišta i problema polne razlike osobe u pojmu glumice datog teksta.

Sam naslov zbornika dobronamernog čitaoca može navesti da očekuje rasprave o tome šta metafilozofija jeste, te rezultat u vidu konceptualno redukovane i osiromašene definicija; međutim, čitaocu se pruža avanturističko iskustvo kroz različite nijanse tematika o tome šta metafilozofija može biti, ali ne u smislu definicije, već demonstracijom kroz veoma široku lepezu njenih konkretnih primena. Zbornik je baš zato prikladan kako za one čitaoce

koji žele upoznati neke moguće načine na koje metafilozofija može biti, te tako i za one čitaoce koji žele istražiti neki konkretni način razumevanja metafilozofije i pitanja znanstvene metodologije.

